

vatikanum odveć evropska i evropeizirajuća.

Predavanja su održali teolozi svjetskog glasa kao Alberigo, Gutierrez, Pottmeyer, Congar, Fransen, Legrand, Lecuyer i drugi. To je jamstvo da se isplati ovaj svezak uzeti u ruke i proučavati ga. Mnogi će naši čitaoci dobiti impulse za svoja ekzeziološka premisslavljanja.

Adalbert REBIĆ

LEONARDO BOFF, WAS KOMMT NACHHER. Das Leben nach dem Tode. Otto Müller Verlag, Salzburg 1982. Str. 187.

Poznati brazilski teolog Leonardo Boff u ovoj je knjizi premislio i utemeljio kršćansku nadu u buduću živu, život poslije života. Iznio je pravo značenje ključnih pojmova kao nebo, pakao, čistilište, sud i tome slično. Svoja je izlaganja temeljio na Svetome pismu u stalnom prisluhu naroda Božjeg (*sensus fidelium*). Tako ozbiljne i teološki tako teške teme Boff razlaže tako laganim stilom i prihvatljivim jezikom, da knjigu može čitati i onaj koji nije teološki naobražen. Knjiga je podijeljena na jedanaest poglavlja.

U 1. poglavlju obrađuje ključne pojmove kao smrt i sud, pakao, čistilište i nebo.

U 2. poglavlju pak smrt kao mjesto istinskog čovjekovog preporoda. O smrti piše kao o dovršenom cilju ljudskog života, kao o prelazu u drugi, vječni život. Dodiruje se dakako i pitanja uskrsnuća tijela i raspravlja o mogućnosti uskrsnuća odmah u trenutku smrti ili na kraju čovječanske povijesti.

U 3. poglavlju obrađuje smrt kao trenutak čovjekove posljednje odluke i suda (smrt kao radikalna kriza). Ističe da sud počinje već u ovozemaljskom životu.

U 4. poglavlju raščlanjuje pitanje čistilišta kao proces dozrijevanja pred licem Božjim. Raspravlja o čistilištu na temelju Biblije.

U 5. poglavlju potom prikazuje nebo kao savršeno i apsolutno dovršenje čovjeka (nebo kao nešto najljudskije, kao mjesto čovjekova identiteta, nebo kao Bog). U tom kontekstu razrađuje biblijske slike o nebu i pokazuje njihovo značenje, u stalnom prisluhu čovjekovih mogućnosti, razumijevanja i shvaćanja.

U 6. poglavlju razrađuje potom pitanje pakla. Pakao je apsolutni čovjekov neuspjeh. Kao u prethodnom tako i u ovom poglavlju obrađuje biblijske slike o paklu i pokazuje njihovo iskonsko značenje.

U 7. poglavlju svoju pažnju posvećuje pitanju Antikrista (tajna zla, Antikrist u NZ, Antikrist na djelu u povijesti čovječanstva).

U 8. poglavlju slika budućnost svijeta, a u devetom pokazuje kako će otprilike izgledati svršetak (katastrofa ili dovršenje).

U 10. poglavlju opisuje kako Bog piše krivim crtama u povijesti i u životu svakog čovjeka. Konačno, u posljednjem poglavlju, piše o pitanju napetosti između *već tu i još nije tu*, o križu, o postupnom ostvarivanju kraljevstva Božjeg itd. Nakon svojih izlaganja (str. 1–127) dodao je tekstove raznih kršćanskih autora iz prošlosti i sadašnjosti o čistilištu, o nebu, o paklu, o općem sudu, o budućnosti svijeta (str. 128–175).

Adalbert REBIĆ

BARTOLOME DE LAS CASAS, KRATKO IZVJEŠĆE O UNIŠTENJU INDIJA. Izdanje: Globus, Zagreb 1982, 185. stranica (preveli: M. Biškup, H. Lasić, I. Mihojević, F. Šanjek i I. Tomljenović; uvod, bilješke i kronološki pregled napisao F. Šanjek).

Knjiga Bartolomea de Las Casasa „*Kratko izvješće...*“ ima neku vezu s našom hrvatskom kulturnom baštinom, budući da je to djelo već davno, godine 1559. vrlo oštro napao naš zemljak Vinko Paletin djelom *O pravu i opravdanosti rata što ga kraljevi Španjolske vode protiv naroda Zapadne Indije*. (On je naime kao vojnik sudjelovao u španjolskim osvajanjima u Americi.) No, dok je Vinko Paletin otišao sa španjolskom vojskom u Ameriku da nemilosrdno osvaja nova područja uz velike žrtve urođeničkog naroda, dotle je Las Casas prosvjedovao protiv takvih, često puta nemilosrdnih osvajanja, osvajanja koja su zapravo bila otimačina zemlje urođeničkom puku. Paletin se suprotstavljao oružjem urođenicima, opravdavajući takav svoj postupak time da će urođeničke privesti (dakako silom) evropskoj uljudbi, kulturi i kršćanstvu. Las Casas napušta poziv konkvistadora, ulazi u redovnički stalež otaca

riznice vadi novo i staro!"). Napisao ga je Jacob Kremer, novozavjetni egzegzet na Teološkom fakultetu u Beču. Ova Isusova riječ, upućena književniku, suvremena je i danas. Ona nam pokazuje put kojim treba ići ako želimo odgovoriti potrebama našeg vremena. Svatko je od nas samo „službenik riječi“ (Lk 1,2), „upravitelj tajna Božjih“ (1 Kor 4,1) i „suradnik Božji“ (1 Kor 3,9). U tom pogledu smo uvijek učenici.

U drugom članku Otto Semmelroth SJ raspravlja o pluralizmu u teologiji (*Recht und Grenze eines Pluralismus in der Theologie*). Pokušava razjasniti teološki pluralizam, koji je oduvijek imao časno mjesto u Crkvi, a osobito na sveučilištima. Pisac analizira pojam znanosti, pojam teologije i pojam vjeroispovijesti i pokazuje kako je pluralizam u teologiji potreban i koje ima granice.

U trećem članku Josef Sudbrack navodi mudre izreke starih pustinjaških otaca o tome kako ne valja bližnjega suditi („Richtet nicht!“ Eine alte aszetische Weisheit und mehr als dies). To je zapravo zbirka prekrasnih primjera o ponašanju starih pustinjača prema njihovim bližnjima. Tako je opatu Pafnuciju njegov duhovni vođa rekao: „Ne čini nikomu zla i ne sudi nikoga! Tu poštuju pa ćeš postići spasenje!“ Za pustinjača Ammonasa pripovijeda se kako je postupio prema bratu koji je bio osumnjičen da u ćeliji krije ženu. Braća su išla u kontrolu na čelu s poglavarom Ammonasom. Kad su stigli u ćeliju, primijetili su još samo zadnje pokrete skrivanja žene. Samo je Ammonas primijetio da ju je brat sakrio u bure. Ammonas je sjeo na bure i zapovijedio braći da pretraže ćeliju. Kad su sve pretražili i ništa našli, reče im Ammonas da idu kući. A on sam ostade s bratom nasamu i opomene ga da pazi na svoje ponašanje. Tako, nitko nije saznao da je brat sakrio ženu u bure.

Uistinu knjižica za razmišljanje.

Adalbert REBIĆ

G. ALBERIGO - Y. CONGAR - H. J. POTTMEYER, KIRCHE IM WANDEL. Eine kritische Zwischenbilanz nach dem Zweiten Vatikanum. Različiti autori. Patmos Verlag, Düsseldorf 1982. Str. 336.

Danas se mnogi kršćani pitaju da li će Drugi vatikanski sabor biti ostvaren ili bojkotiran, da li je duhovna snaga preslaba, da li su uhodani postupci i institucije prejake te ne omogućuju Crkvi da se ostvari kao zajedništvo, kao *communio*, što je inače otkriće koncila. Ova su si pitanja postavili i na njih pokušavali ozbiljno, znanstveno odgovoriti teolozi koji su se sastali na jednom međunarodnom simpoziju (8.–12. travnja 1980) u Bologni koji je imao temu *Ekleziologija Drugog vatikanskog sabora*. To su bili uglavnom oni teolozi koji su aktivno sudjelovali na pripremama koncila i koji su svojim radom uvelike utjecali na njegov ishod. Radovi s tog simpozija skupljeni su u ovoj knjizi. Facit mnogih predavanja iz prvog kruga bijaše da suvremenu Crkvu treba zamisliti i ostvariti *trinitarnoteološki* tj. u svjetlu stvarnosti trojstvenog Boga, a ne samo *kristološki* kako je to bio slučaj dosad. Smatraju da je čisto kristološko shvaćanje Crkve zapreka postizavanju Crkve kao zajedništva, budući da se prenatlažavaju služba na račun zajednice, primat na račun kolegijalnosti, univerzalne dimenzije na račun lokalnih dimenzija Crkve. Drugi vatikanski koncil je poduzeo prve korake k produbljenom teološkom shvaćanju Crkve. Ovo je shvaćanje eminentno ekumensko, jer se temelji na Svetom pismu i na tradiciji prvih stoljeća kršćanstva. Drugi krug predavanja išao je za tim da razradi kontrast između ekleziologije Prvog i ekleziologije Drugog vatikanskog sabora. Taj kontrast nije na Koncilu dorečen pa su odatle poslije Koncila tolike napetosti i tolika razočaranja. Predavači idu za tim da istaknu smisao i namjere Prvog vaticanuma, izdijelivši ih iz njihova historijski uvjetovanog konteksta.

Treći krug predavanja raspravlja o Crkvi u njezinu odnosu prema institucijama. Ističu neka nepovjerenja, neodlučnosti, koje očigledno sprečavaju ostvarenje drugovatikanskih težnji. Predlažu preoblikovanje, čak i stvaranje novih institucija, koje bi više odgovarale Crkvi kao *communio ecclesiarum* i *communio fidelium*.

Konačno, u posljednjem krugu tema, predavači raspravljaju o promjenama koje se događaju u čovječanstvu i u Crkvama različitim zemalja, a što postaje izazov za sveopću Crkvu. Tu se pokazuje da je suvremena teologija i ona teologija koja je uvjetovala Drugi